

графічної бази. Участь у міжнародній програмі Темпус-Тасіс дала нам таку можливість. Створення в університеті інноваційно-аналітичної лабораторії, що має за мету впровадження в навчальний процес західних новітніх технологій навчання, стало реальністю.

Викладене вище дає можливість сподіватися, що попри існуючій економічній ситуації в країні, наш університет, якому у 2000 р. ми нає 80 років, буде розвиватися, що ми зуміємо протистояти зростаючому психофізичному навантаженню на викладача, будемо вдосконалювати навчальний процес і його методичне забезпечення.

*Березюк Р. М.,
канд. екон. наук, доцент (ТАНГ),
Хартоняк Г. Ф.,
ст. викладач (ТАНГ)*

ДО ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ НОРМАТИВНОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

Одним із позитивних зрушень в удосконаленні системи підготовки бакалаврів з економіки та підприємництва в Україні є поява нормативної програми з політекономії, розробленої колективом авторів під загальним керівництвом А. Ф. Павленка. Вона стала реальним кроком на шляху створення консолідованої системи теоретико-методологічних уявлень про стан та перспективи ринкових трансформаційних процесів у нашій країні.

Безумовно, програма містить низку позитивних положень. Водночас теперішній її варіант є недосконалим і прийняття програми даному вигляді як нормативної могло б мати негативні наслідки.

В останні роки в Україні, як і в інших країнах пострадянського простору, з'явилась велика кількість оригінальних програм, підручників, навчальних посібників з курсу політичної економії (економічної теорії). Класифікуючи їх за критерієм методологічних підходів, маємо можливість вирізнити дві полюсні позиції. Одна група підручників (програм, навчальних посібників) є своєрідними копіями, або навіть і конспектами курсів економічної теорії, розроблених у країнах з розвинутою ринковою економікою. Звичайно, вони не відбивають особливостей економічної системи України та специфіки її трансформаційних процесів.

Інший полюсний підхід реалізується в тих програмах та підручниках, що зберегли у своїй основі традиційні для радянських часів концепції побудови курсу політичної економії. У них панує марксистська, до того ж в її гіршому, звільгаризованому вигляді, економічна концепція.

Є підстави вважати, що нормативна програма (і це її основний недолік) за багатьма ознаками наближається саме до другої позиції.

По-перше, коли мова йде про продукцію підприємства (тема 6), її структура подається через виділення в повній вартості товару новоствореної вартості, яка ототожнюється з доданою вартістю (тема 7). Тут змішуються різні площини аналізу структури продукту, а це породжує, на наш погляд, грубі помилки не тільки в якісному, але й у кількісному визначенні структурних його елементів. Так, додана вартість, як відомо, містить в собі амортизаційні відрахування, але ж вони ніяк не можуть бути часткою новоствореної вартості.

По-друге, елементи еkleктики спостерігаються і в аналізі структури суспільного продукту, коли розглядається ефект макроекономічного рівня. Так чистий, необхідний і додатковий продукт подаються в програмі у складі валового внутрішнього продукту (тема 16). Такий підхід є, на наш погляд, помилковим. Тут змішуються дві несумісні концепції — звужувальна, що характеризує макроекономічний ефект використовуючи показник валового суспільного продукту (ВСП) та розширювальна, що розглядає ефект макrorівня застосовуючи показники валового внутрішнього (ВВП) та валового національного продукту (ВНП). Показники ВСП та ВВП (ВНП) — якісно не сумісні та кількісно відмінні.

По-третє, еkleктичною є і подана в програмі концепція витрат підприємства. Так, категорія собівартості продукції розглядається у контексті економічних, імпліцитних (у програмі — вмінених), постійних, змінних, граничних витрат (тема 9).

Водночас характеристика витрат підприємства із застосуванням поняття «собівартість» детермінується таким підходом, коли вони подаються в розрізі відмінностей суспільних та індивідуальних витрат підприємства на загальній основі трудової теорії вартості. У свою чергу, характеристика витрат підприємства із застосуванням понять економічних, імпліцитних, постійних, змінних і граничних витрат детермінується маржиналістською економічною концепцією.

По-четверте, елементи еkleктики містяться і в підходах авторів нормативної програми до проблем прибутку та доходу підприємства (тема 9). Тут знову змішуються два підходи: з погляду трудової теорії вартості та теорії сучасного маржиналізму.

Суттєвим недоліком нормативної програми курсу політекономії є, на наш погляд, те, що в ній такі економічні категорії, як «заробітна плата», «процент», «рента» розглядаються тільки з позицій доходу, але ігнорується необхідність їх одночасного подання з позицій ціни відповідних факторів виробництва. Неврахування цієї обставини не дає можливості для обґрунтованого аналізу природи й механізму функціонування ринків праці, капіталу і природних ресурсів та умов забезпечення і порушення загальної ринкової рівноваги.

Структурна недосконалість нормативної програми виявляє себе в тому, що в ній спостерігається певне зміщення акцентів аналізу. Зокрема, ціла низка фундаментальних економічних категорій та законів ринкової системи ведення господарства або не враховується зовсім, або не отримує належного, розгорнутого висвітлення. Це стосується, на нашу думку, таких економічних категорій і законів, як ціна ринкової рівноваги, закон попиту, закон пропозиції, кардиналістська та ординалістська версії граничної корисності блага, символічні гроші, грошові агрегати, рівняння обміну, грошова мультиплікація, акселерація інвестицій, макроекономічні моделі, виробничі функції та часткова ринкова рівновага тощо.

Без належного розгляду економічних явищ та процесів, що репрезентуються цими категоріями і законами, курс політичної економії, поперше, не може ефективно виконувати свої функції теоретико-методологічних засад наступних навчальних курсів, завдяки яким економічна структура набуває крок за кроком конкретніших форм прояву. По-друге, репрезентований нормативною програмою загальний теоретико-методологічний підхід до побудови курсу політичної економії, як дисципліни передуючого циклу навчального процесу, різко дисонує з методологічними засадами побудови курсів макроекономіки, мікроекономіки, фінансового менеджменту, стратегії підприємництва та цілої низки інших дисциплін наступних циклів економічної освіти.

*Гриценко О. Г.,
професор (КДТЕУ)*

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПРОЕКТУ ПРОГРАМИ З «МІКРОЕКОНОМІКИ»

1. Під час засідань робочої групи, що передували конференції, обговорювалася загальна логіка викладання базових економічних дисциплін, тому перша пропозиція стосується саме загальної логіки курсу «Мікроекономіка».

Оскільки функціонування всього економічного механізму, врешті-решт, спрямоване на задоволення потреб особи (фізичної чи юридичної), то і вивчення мікроекономіки, на наш погляд, слід починати з розгляду елементів теорії попиту. Тобто, передусім, з вивчення уподобань особи: спочатку ввести поняття відношень переваги, потім перейти до побудови кривої байдужості, як графічного апарату відображення еквівалентних наборів. Далі перейти до карти кривих байдужості, як графічного апарату відображення уподобань особи. Увести поняття функції корисності (ординальної та кардинальної), що дає можливість математично описати систему вподобань особи.